main purpose of judicial control in carrying out covert investigative (search) actions related to the use of technical means is to ensure the legality of these activities, compliance and protection of the rights and legitimate interests of citizens, society and the state. The objects of judicial control are, first of all, covert investigative (search) actions, which provide for interference in private communication, because they affect the private sphere of people's lives and therefore require judicial control. Legal and reasonable restriction of the constitutional rights of the citizen at carrying out covert investigative (search) actions connected with use of technical means is reached thanks to strict observance of the established order of their application.

The peculiarity of judicial control over the legality of restricting the constitutional rights of citizens in conducting covert investigative (search) actions related to the use of technical means, according to the author, lies in the mechanism of legal regulation, which combines a special subject composition, as well as homogeneous social relations in the field of judicial control restriction of the rights and freedoms of citizens during criminal proceedings (ie both during the organization, preparation for, and during the direct conduct of these actions). It is proved that the procedural order (or mechanism), on the one hand, contributes to the effectiveness and efficiency of criminal proceedings, on the other hand, maximizes respect for the rights, freedoms and interests of the defendants, protecting them from excessive, unacceptable coercion.

Keywords: *covert investigative (search) actions, investigative judge, restriction of constitutional rights, judicial control, technical means.*

Стаття надійшла до редакції 20.04.2020 р.

УДК 34:331.556.46

А.А. Попов
Ю.О. Туз

ЗОВНІШНЯ ТРУДОВА МІГРАЦІЯ: НЕДОЛІКИ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті зроблено аналіз співвідношення правового регулювання трудової міграції з України з потребами українських національних інтересів. Звернуто увагу на те, що положення двосторонніх міжнародних угод України з іншими країнами в сфері взаємного працевлаштування не відповідають вимогам сучасності, а також не враховують позитивний досвід іноземних країн.

Висунута пропозиція про необхідність розширення кількості і змісту відповідних міжнародних угод України з іншими країнами і суттєвої зміни українського законодавства.

Ключові слова: *зовнішня трудова міграція; легальна міграція; нелегальна міграція; підхід спільного розвитку; репатріація навиків та знань.*

DOI 10.34079/2226-3047-2020-10-19-28-34

Актуальність теми. Сьогодні міжнародна трудова міграція охопила всі континенти та набула глобального характеру. Не винятком у цьому процесі є і Україна. Відсутність належних умов для забезпечення нормальної життєдіяльності в державі,

спричиняє той факт, що найбільш продуктивна частина суспільства покидає країну у пошуках кращої долі за кордоном, де більш високий рівень життя і краще розвинута соціальна інфраструктура.

Тому, вирішення питання щодо зменшення зовнішньої міграції українського населення на зарубіжний ринок праці та створення сприятливих умов для повернення трудових мігрантів на батьківщину, потребує особливої уваги.

Мета статті. Авторами висвітлюється зовнішня міграційна ситуація України, аналізується стан її правового регулювання, а також найбільш типові міграційні правові документи.

Виклад основного матеріалу. Зацікавленість іноземних роботодавців у залученні української робочої сили є очевидною: за експертними оцінками за кордоном зараз працює близько 5 млн. громадян України [6].

Слід сказати, що ця зацікавленість в українських «донорах» знаходить і належне юридичне закріплення.

Зазначимо, наприклад, що в Польщі, яка приймає найбільше українських заробітчан, ще з 1 січня 2018 р. набули чинності зміни до закону про працевлаштування, згідно з якими вводиться дозвіл на працевлаштування з метою виконання сезонних робіт чинний 9 місяців [див.: 17].

Оформити його простіше, ніж звичайний, переваги мають громадяни 6 країн Східного партнерства, тобто передусім українці. Працедавець зможе працевлаштовувати мігранта уже після подачі необхідних для оформлення дозволу документів, не очікуючи рішення відповідного державного органу [5].

Слід наголосити також на проблемі студентської міграції. Останнім часом Польща докладает багато зусиль для розвитку системи надання освітніх послуг іноземцям. З одного боку, це вигідний бізнес, з іншого – засіб збереження й розвитку системи вищої освіти в умовах, коли внаслідок демографічної кризи та виїзду молоді за кордон країна потерпає від дефіциту абітурієнтів та студентів. Відповідно до законодавства, яке набуло чинності 2014 р., іноземці – випускники польських навчальних закладів після завершення навчання отримали можливість упродовж року залишатися в країні для пошуків роботи [7, с.67-68]. (Додамо: ЗНО, яке є часто перепорою для вищої освіти абітурієнтів в Україні, в Польщі відсутнє).

До того ж політика польського уряду та заінтересованість бізнесу також є чинниками постійного розширення можливостей працевлаштування українців у Польщі. Так, на власників біометричних паспортів, які в'їхали по безвізу, було поширено право тимчасово працювати без оформлення дозволу на працевлаштування, а лише згідно із заявою працедавця, зареєстрованою місцевою владою [5].

Не завжди права українських мігрантів в Польщі гарантує й легальне працевлаштування. За офіційними даними, 32 % заяв про тимчасове працевлаштування іноземців у 2016 р. передбачали укладення не трудових, а цивільно-правових угод, про які ми вже згадували, за якими соціальне та медичне страхування відсутнє [16].

Зауважимо, що польська інспекція праці цивільно-правовими угодами не займається [15].

Якщо порівняти підхід польського законодавця до залучення української робочої сили із підходом українського законодавця до захисту цієї робочої сили, легко можна поміти вражаючу різницю.

На жаль, в Україні регулювання цих процесів, незважаючи на важливість цієї проблеми, не відноситься до пріоритетних національних інтересів. Більше того, згідно з експертними оцінками, на середину 90-х рр. XX ст. неконтрольовані міграційні процеси займали останнє місце серед загроз національній безпеці України [14, с.3]. Ми

поділяємо позицію В. Холода, який вважає, що ці дані не відповідають реальному і потенційному впливу міграції на національну безпеку нашої держави [там само].

Дозволивши на початку 90-х р. минулого століття вільний виїзд, держава так і не вжила необхідних заходів, які, не порушуючи основоположного права людини на свободу пересування, забезпечували б позитивний вплив на розвиток міграційних процесів з урахуванням інтересів як окремих його учасників, так і суспільства загалом. Її роль звелася лише до ліцензування суб'єктів підприємницької діяльності, що є посередниками у працевлаштуванні за кордоном [8, с. 18].

Тривалий час єдиним законом, що регулює питання виїзду за кордон був Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» [3]. Що ж стосується самої праці, таким законом нині є Закон України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року Цей закон встановлює, що метою державної політики у сфері зайнятості населення, зокрема є: посилення соціального та правового захисту громадян України, які працюють за кордоном, у тому числі шляхом активізації міжнародного співробітництва, укладення міжнародних договорів, що стосуються питань захисту прав трудових мігрантів [1, п.8 ч.2 ст.15].

Тут же закріплено, що «громадяни України мають право займатися трудовою діяльністю за кордоном, якщо така діяльність не заборонена законодавством України та держави перебування.

Права громадян України, які працюють за кордоном, захищаються законодавством України та держави перебування, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [там само, ст.10].

Неважко помітити, що в названих нормативних актах йдеться про якісь загальнозрозумілі речі, зобов'язання стосовно яких впливають із загальних засад міжнародного права.

5 листопада 2015 року було прийнято Закон України «Про зовнішню трудову міграцію», на яких так довго чекали.

Цей закон визначає правові та організаційні засади державного регулювання зовнішньої трудової міграції та соціального захисту громадян України, які тимчасово виконували або виконують роботу за кордоном (трудовах мігрантів), і членів їхніх сімей [2, Преамбула].

Дія закону поширюється на громадян, які виїхали на заробітки і працювали законно в іншій державі, а також на членів їхньої сім'ї (чоловіка/дружину, дітей, інших осіб, які перебувають на утриманні та є членами сім'ї громадянина відповідно до Сімейного кодексу України) [див.: там само, ч.1-2 ст.2].

Таким чином, і цей нормативний акт не враховує ту обставину, як існуюча нелегальна трудова міграція з України.

В Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року передбачено: «З метою заохочення повернення українських мігрантів необхідно опрацювати питання щодо можливості запровадження державної системи кредитування реемігрантів, які бажають відкрити власну справу, податкових пільг для тих, що вкладають зароблені за кордоном кошти у власну справу, а також заходів, спрямованих на підтримку адаптації дітей реемігрантів до української системи освіти, включаючи дистанційне навчання за українськими навчальними програмами, зокрема вивчення української мови за кордоном» і т.д. [4]. На наш погляд, подібний підхід має відверто популістський, нічим не обґрунтований характер.

Можна в цьому контексті погодитися з авторами колективної монографії С. Пирожковим, Є. Малиновською і О. Хомра, що недосконалий та недостатній розгляд

міграційних проблем в масштабі всієї держави призводить до того, що «проекти законодавства, конкретні управлінські рішення готуються різними відомствами в залежності від власних інтересів та уявлень щодо сутності міграційних процесів, без врахування загальної ситуації» [9, с.128].

Не враховано нашою владою і досвід інших країн щодо міжнародного регулювання зовнішніх міграційних процесів.

Основна тенденція в двосторонньому регулюванні відносин - це включення до договорів положень про безперервний переказ коштів з метою придбання технологій та загального розвитку людського капіталу як важливих складових для держави походження. Крім положень про повернення трудових мігрантів, у двосторонніх угодах прописують також репатріацію навиків та знань. Наприклад, останні договори, підписані Іспанією з Колумбією та Еквадором, передбачають проекти, покликані полегшити добровільне повернення тимчасових мігрантів шляхом навчання та визнання досвіду, набутого в Іспанії, а також створення малих та середніх двонаціональних підприємств, розвитку людських ресурсів і передачі технологій [10, с.88].

Між Україною та іншими країнами також підписано ряд двосторонніх угод, серед них: Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про трудову діяльність і соціальний захист громадян України і Росії, які працюють за межами кордонів своїх країн від 14.01.1993 р. та багато інших [див.: 11, с.128].

На жаль, вищезазначені угоди захищають права та інтереси тільки легальних українських трудящих-мігрантів.

Крім того, як в цих угодах України, так і в інших, положень про розвиток людського капіталу країн-донорів, інвестиції в економіку останніх з боку країн-реципієнтів і т. ін. нічого не сказано.

Рік тому в інавгураційній промові Володимир Зеленський розповів про свою мрію - щоб українці, які були вимушені виїхати з країни у пошуках кращої долі, повернулися додому. Тоді президент обіцяв перетворити Україну на країну великих можливостей, у якій своє місце знайдуть і трудові мігранти.

Адже інавгураційний пафос минув, а програми з повернення трудових мігрантів в Україну ніхто так і не підготував. Ніхто не вжив жодних заходів, аби зробити до них крок назустріч.

Сьогоднішній прем'єр-міністр України Денис Шмигаль взяв на себе зобов'язання забезпечити 500 тисяч українців роботою після карантину. Перший своїх обіцянок не виконав. Другий пояснив, що має намір працевлаштувати українців із місячним заробітком у 6000-8000 гривень (220-290 євро в перерахунку). Питання, чи цікава ця пропозиція гастарбайтерам, які змушені тимчасово перебувати в Україні, по-моєму, риторичне [13].

Більше того, нещодавно в уряді України повідомили про умови виїзду за кордон сезонних працівників під час карантину в часи пандемії COVID-19. Як написав у середу, 29 квітня, український прем'єр Денис Шмигаль на своїй сторінці у соціальній мережі Facebook, уряд готовий до перемовин з європейськими країнами, які висловлять бажання офіційно запросити українських робітників на сезонні роботи. Важливою передумовою, наголошується в дописі, є легальне працевлаштування строком від трьох місяців з дотриманням усіх соціальних гарантій та належних умов праці українців.

«У нас, згідно з конституцією, гарантована свобода пересування. І поки не введено надзвичайний стан, влада не може нічого заборонити», - нагадує Лідія Тополевська з Української Гельсінської спілки з прав людини. «Просто ми маємо

непрофесійний уряд, який абсолютно нехтує базовими знаннями конституції, або швидше, просто тестує народ», - каже правозахисниця [12].

Висновки. З огляду на вищевикладене, виникає потреба професійного аналізу міжнародно-правових норм, що регулюють працю трудівників-мігрантів, з метою приєднання України до відповідних міжнародних документів, модифікації існуючих або укладання нових. Абсолютно необхідно також суттєво трансформувати чинне законодавство з врахуванням того, наскільки іноземне законодавство стосовно українських трудових мігрантів сприятливе чи шкідливе для України і її економіки.

Список використаної літератури

1. Про зайнятість населення [Електронний ресурс] : Закон України від 01 березня 1991 р. № 803-ХІІ. - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/803-12> ; Pro zainiatist naseleennia [Elektronnyi resurs] : Zakon Ukrainy № 803-XII vid 01 bereznia 1991 r. - Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/803-12>.

2. Про зовнішню трудову міграцію [Електронний ресурс] : Закон України від 5 листопада 2015 року № 761-VIII — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/761-19> ; Pro zovnishniu trudovu mihratsiiu [Elektronnyi resurs] : Zakon Ukrainy vid 5 lystopada 2015 roku № 761-VIII — Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/761-19>.

3. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України [Електронний ресурс] : Закон України від 21 січня 1994 року № 3857-ХІІ. - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12> ; Pro poriadok vyizdu z Ukrainy i vizdu v Ukrainu hromadian Ukrainy [Elektronnyi resurs] : Zakon Ukrainy vid 21 sichnia 1994 roku № 3857-XII. - Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12>.

4. Про затвердження плану заходів на 2018-2021 роки щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2018 р. № 602-р. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/602-2018-%D1%80?lang> ; Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2018-2021 roky shchodo realizatsii Stratehii derzhavnoi mihratsiinoi polityky Ukrainy na period do 2025 roku [Elektronnyi resurs] : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29 serpnia 2018 r. № 602-r. — Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/602-2018-%D1%80?lang>.

5. Бабакова О. Робота за безвізом та інші несподіванки: як Польща змінює ринок праці для українців [Електронний ресурс] / О. Бабакова // Європейська правда. — 2017. — 30 червня. — Режим доступу :

<http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/06/30/7067876/> ; Babakova O. Robota za bezvizom ta inshi nespodivanky: yak Polshcha zminiuiie rynek pratsi dlia ukrainsiv [Elektronnyi resurs] / O. Babakova // Yevropeiska pravda. — 2017. — 30 chervnia. — Rezhym dostupu : <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/06/30/7067876/>.

6. Бізнес наполягає на гармонізації законодавства щодо працевлаштування іноземців [Електронний ресурс] // Укрінформ: Мультимедійна платформа іномовлення України.- 2019. - 12 листопада. — Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2517828-biznes-napolagae-na-garmonizacii-zakonodavstva-sodo-pracevlastuvanna-inozemciv.html> ; Biznes napoliahaie na harmonizatsii zakonodavstva shchodo pratsevashtuvannia inozemtsiv [Elektronnyi resurs] // Ukrinform: Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy.- 2019. - 12 lystopada. — Rezhym dostupu : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2517828-biznes-napolagae-na-garmonizacii-zakonodavstva-sodo-pracevlastuvanna-inozemciv.html>.

7. Малиновська О. А. Україна – Польща: до питання сучасних міграцій українців до Польщі [Електронний ресурс] / О. А. Малиновська // Стратегічні пріоритети. - 2018. - № 3-4. - С. 65-72. ; Malynovska O. A. Ukraina – Polshcha: do pytannia suchasnykh mihratsii ukrainsiv do Polshchi [Elektronnyi resurs] / O. A. Malynovska // Stratehichni priorytety. - 2018. - № 3-4. - S. 65-72.

8. Москаль Г. Напрями вдосконалення міжнародного співробітництва України у сфері регулювання міграційних процесів / Г. Москаль // Віче. - 2012. - № 20. - С. 16-19. ; Moskal H. Napriamy vdoskonalennia mizhnarodnoho spivrobitnytstva Ukrainy u sferi rehuliuвання mihratsiinykh protsesiv / H. Moskal // Viche. - 2012. - № 20. - S. 16-19.

9. Пирожков С. Внешние трудовые миграции в Украине: социально-экономический аспект / С. Пирожков, Е. Малиновская, А. Хомра. – Киев .: НИПМБ, 2003 – 134 с. ; Pirozhkov S. Vneshnie trudovye migratsii v Ukraine: sotsialno-ekonomicheskiiy aspekt / S. Pirozhkov, Ye. Malinovskaya, A. Khomra. – Kiev .: NIPMB, 2003 – 134 s.

10. Поліщук О. В. Білатеральне міжнародне-правове регулювання сфери міжнародної трудової міграції / О. В. Поліщук // Зовнішня торгівля: економіка фінанси, право. – 2010. – № 1. – С. 85–89. ; Polishchuk O. V. Bilateralne mizhnarodne-pravove rehuliuвання sfery mizhnarodnoi trudovoi mihratsii / O. V. Polishchuk // Zovnishnia torhivlia: ekonomika finansy, pravo. – 2010. – № 1. – S. 85–89.

11. Попов А. А. Международное частное право : учеб. пособие / А. А.Попов. - 2-е изд., доп. и перераб. – Харьков : Каравелла, 2000. – 244 с. ; Popov A. A. Mezhdunarodnoe chastnoe pravo : ucheb. posobie / A. A.Popov. - 2-e izd., dop. i pererab. – Kharkov : Karavella, 2000. - 244 s.

12. Прихід В. Чи зможуть українських заробітчан "закрити" вдома? [Електронний ресурс] / В. Прихід // Deutsche Welle. - 2020. - 30 квітня. – Режим доступу : <https://p.dw.com/p/3bcE8> ; Prykhid V. Chy zmozhut ukrainskykh zarobitchan "zakryty" vdoma? [Elektronnyi resurs] / V. Prykhid // Deutsche Welle. - 2020. - 30 kvitnia. – Rezhym dostupu : <https://p.dw.com/p/3bcE8>

13. Руденко С. Коментар: Україна штучно намагається стримати трудову міграцію [Електронний ресурс] / С. Руденко // Deutsche Welle. –2020. – 1 травня. - Режим доступу : <https://p.dw.com/p/3be9D> ; Rudenko S. Komentar: Ukraina shtuchno namahaietsia strymaty trudovu mihratsiiu [Elektronnyi resurs] / C. Rudenko // Deutsche Welle. –2020. – 1 travnia. - Rezhym dostupu : <https://p.dw.com/p/3be9D>

14. Холод В. Аналіз міграційної політики як складової частини національної безпеки України [Електронний ресурс] / В. Холод // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Київ, 2004. – Вип. 5. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/pidruchnuku/21/28.pdf> ; Kholod V. Analiz mihratsiinoi polityky yak skladovoi chastyny natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Elektronnyi resurs] / V. Kholod // Suchasna ukrainska polityka. Polityky i politolohy pro nei. – Kyiv, 2004. – Vyp. 5. – Rezhym dostupu : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/pidruchnuku/21/28.pdf>

15. Чаленко А. Панщина: украинские заробитчане в Польше [Електронний ресурс] / А. Чаленко // Профспілка "Трудова Солідарність". 2017. – 20 апреля. – Режим доступу : <http://laborunion.org.ua/blog/2017/04/20/panshhyna-ukraynskye-zarobytchane-v-polshe/> ; Chalenko A. Panschyna: ukaynskye zarobytchane v Polshe [Elektronnyi resurs] / A. Chalenko // Profspilka "Trudova Solidarnist". 2017. – 20 apreliia. – Rezhym dostupu : <http://laborunion.org.ua/blog/2017/04/20/panshhyna-ukraynskye-zarobytchane-v-polshe/>

16. Poland: Government concerned about precarious work contracts for foreigners [Electronic resource] // European web site on integration. – 2017. – 22 February. – Mode of

access : <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/poland-government-concerned-about-precariouswork-contracts-for-foreigners>

17. Rejestr agencji zatrudnienia (KRAZ) [Electronic resource] // System Teleinformatyczny Obsługi Rejestrów PSZ (STOR). – Mode of access : <http://stor.praca.gov.pl/portal/#/kraz/wyszukiwarka>

A. Popov
Y. Tuz

EXTERNAL LABOUR MIGRATION: LACKS OF UKRAINIAN LEGAL ADJUSTING

The article investigates the state of the legal adjusting of external labour migration from Ukraine to foreign countries.

Authors criticize the one-sided orientation of the Ukrainian legislation, as unjustified administrative and such that does not take into account existent realities such as politics of Poland and other recipients of foreign workers.

It is not reasonable position that the Ukrainian legal doctrine approach is existing, in obedience to that for the decision of problems of this migration correct organization and clear legislative adjusting of activity of subjects of business, that engage in mediation in employment abroad, are needed.

That it is really needed, so it to change a volume and maintenance of the legal adjusting of labour of citizens of Ukraine abroad in intergovernmental agreements in that one of parties there is Ukraine, and other - accepting the Ukrainian workers country.

Quite another business, international agreements other, than Ukraine, countries in the sphere of labour migration. It is today possible to give an example of the successful bilateral adjusting of international labour migratory processes in some from the basic states-importers of labour force.

Keywords: external labour migration; legal migration; illegal migration; approach of general development; repatriation of skills and knowledge.

Стаття надійшла до редакції 21.04.2020 р.

УДК 343.13(477)

В.О. Рядінська
Л.Д. Руденко

ПЕРЕВАГИ, ПІЛЬГИ, ПОСЛУГИ ЯК ПРЕДМЕТИ ПОДАРУНКУ (НОВЕЛИ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ)

В статті досліджено використання переваг, пільг, послуг як предмету подарунку у сфері антикорупційного законодавства України. На підставі аналізу понять визначено, що у національному законодавстві відсутні визначення «переваги» чи «пільги». «Послуга» визначена Законом України від 12.05.1991 № 1023-ХІІ «Про захист прав споживачів» та Цивільним кодексом України. Викладена порівняльна характеристика цих понять, на основі правового аналізу обґрунтовано, що переваги, пільги та послуги можуть бути предметом подарунку, а у випадку отримання їх